

О. П. Грицаєнко

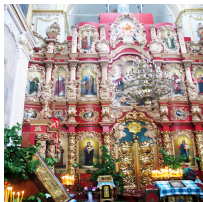
Лубенський район

ЛУБЕНЬСЬКИЙ РАЙОН – район, що знаходиться у північно-західній частині Полтавської області. Межує з Оржиц., Гребінків., Пирятин., Чорнухин., Лохвиц., Миргород. і Хорол. р-нами Полтав. обл. Утвор. 1923 у складі Лубен. округи Полтав. губ.; був виділений з Лубен., Черевків. і Юсків. волостей Лубен. пов. У 1920-х рр. жит. брали участь в антибільшов. повстаннях. 1930 – 199 насел. пунктів, 123 тис. жит.; 1946 – місто, 2 с-ща, 39 сіл, 32 хутори. Під час голодомору 1932–33 померло понад 8 тис. осіб (1990 у с. Мгар встановлено перший всеукр. меморіал, арх. А. Ігнащенко; див. [Курган Скорботи](#)). Жит. зазнали сталін. репресій. Від 1932 – у складі Харків., від 1937 – Полтав. обл. Від вересня 1941 до вересня 1943 – під нім.-фашист. окупацією. 1957 Л. р. укрупнено за рахунок Тарнавщан. і Шершнів. сільс. рад Покровсько-Багачан. р-ну. Площа 1,378 тис. км². За переписом 2001, насел. становило 39 970 осіб (складає 85,2 % до 1989), станом на лютий 2015 – 32 415 осіб (переважно українці). У складі р-ну – 81 сільс. насел. пункт. Функції райцентру виконує місто обл. значення [Лубни](#). Л. р. лежить у межах *Полтавської рівнини*. Поверхня зх. частини – плато, розчленоване ярами та балками; сх. – слабохвиляста лесова рівнина з широкими неглибокими балками. Виявлені поклади торфу, кам'яної солі, діабазу, піску, глини, суглинків. Протікають річка бас. [Дніпра](#) – Сула (з Пд. на Пн. Сх.) та її притоки Удай (впадає pobl. с. Луки), *Сліпорід* (впадає pobl. с. Мацківці), *Сулиця* (впадає pobl. с. Висачок), Солониця (Войниха; впадає pobl. однойм. села), Березоточна, Вільшанка, а також *Многа* (зливається з Удаєм pobl. с. Крутий Берег) та В'язівець (зливається з Сліпородом pobl. с. Остапівка). Ґрунти переважно чорноземні малогумусні (63 %) та опідзолені (25 %), є солонцюваті, лучні та торфо-болотні. У структурі земел. фонду (пл. с.-г. угідь 137,5 тис. га) водойми займають 1 %, болота – 4 %, ліси (осн. породи: дуб, сосна, липа, ясен) – 12 %. Об'єкти природно-заповід. фонду: заг.-держ. значення – частина заказника *Червонобережжя* (ландшафт., створ. 1990; Калайдин. лісництво, pobl. с. Гінці; заг. пл. 805 га, з них у межах Л. р. – 148 га); місц. значення – заказники Вовчанський (ботан., 1979, с. Вовчик, 4,5 га), Крутий берег (1982, с. Крутий Берег, 50 га), Байрак (с. Березоточа, 179,1 га), В'язівський (с. В'язівок, 36,4 га), Окіпський (с. Окіп, 31 га), Снітинський (с. Снітин, 34 га; усі – 1984; усі – гідрол.), пам'ятки природи Городище (с. Мацківці, 18,7 га), Олександрівський горб (с. Олександрівка, 12,4 га; обидві – комплексні, 1995), Дуби черешчаті (2 шт., 2002, с. Снітин), Мгарська дача (1969, с. Мгар, 182 га; обидві – ботан.), Висачківський кар'єр (геол., с. Висачки, 22,9 га), заповідне урочище Торговиця (с.

Піски, 135,8 га; обидва – 1993), дендрол. парк Лікарський сад (2011, с. Березоточа, 7,6 га). Проходять автошляхи Київ–Харків–Довжанський (заг.-держ. значення) і Лубни–Миргород–Суми (регіон.). Протяжність автошляхів з твердим покриттям місц. значення 451 км. Залізничні ст.: Лубни, Солониця, Вили, Тарнавщина. Довжина залізнич. колій 50 км. Працюють молоч. і насіннеоброб. заводи, комбінат буд. матеріалів, 39 с.-г. підприємств, 68 фермер. госп-в. Осн. напрям с. господарства – вирощування зерн. культур і цукр. буряків (пл. орних земель 84,3 тис. га). У Л. р. – [Лікарських рослин Дослідна станція Інституту агроєкології і природокористування НААНУ](#) (с. Березоточа; 1916–25 – у Лубнах); 31 заг.-осв. серед. і початк. заклад, Центр дит. і юнац. творчості; рай. Будинок культури, 58 сільс. Будинків культури та клубів, 2 рай. і 38 сільс. б-к, Вовчиц. нар. істор.-краєзн. музей, Бієвец. літ.-мемор. і Тарандинців. музеї В. Симоненка; рай. і 5 сільс. дільнич. лікарень, 9 амбулаторій, 51 фельдшер.-акушер. пункт. Виходить міськрай. г. [«Лубенщина»](#). Нар. аматор. колективи: вокал. ансамбль «Любисток», вокал. чол. ансамбль, гурт «Українська Швейцарія», муз.-театр. колектив «Жарти» рай. Будинку культури, хори Вищебулатец. Будинку культури, «Мрія» Березотоц. Будинку культури, «Явір» Жданів. Будинку культури, «Посулля» Засул. Будинку культури, вокал. ансамблі «Гілея», «Дивоцвіт» Михнів. Будинку культури, «Джерело» Нижчебулатец. клубу, театр «Лілея» Новаків. Будинку культури, хор-ланка ім. Героя Соц. Праці Н. Мороз, духовий оркестр Солониц. клубу, театр «Добірне товариство» Тарандинців. Будинку культури, вокал. ансамбль «Сузір'я», фольклорно-етногр. колектив «Тернівчани» Тернів. клубу, фольклор. колектив «Діброва» Тишків. Будинку культури, вокал. ансамбль «Хорошанка» Хорошків. Будинку культури. Функціонує *Мгарський Свято-Преображенський монастир*, засн. у 1-й чв. 17 ст. (нині УПЦ МП). Збереглися Преображен. собор (1754), дзвіниця (1785), будинок настоятеля (1786), готель (2-а пол. 19 ст.), Благовіщен. церква (1891) Мгар. монастиря, Успен. церква у с. Піски (1914) та Воскресен. церква у с. Снітин (1805; усі – нац. значення). Пам'ятки археології: [Гінцівська стоянка](#) (перша відома на тер. Рос. імперії палеоліт. стоянка, відкрита 1871), *Клепацівське городище*, літописне м. Сніпород (пobl. с. Мацківці), залишки понад 300 курганів і курган. груп. Серед видат. уродженців – письменник, етнограф, історик, мовознавець 19 ст. О. Афанасьєв-Чужбинський (с. Ісківці); Герої України – політ. і держ. діяч, фінансист, економіст В. Гетьман (с. Снітин) і енергетик О. Лелеченко (с. Новооріхівка); громад.-політ. і кооператив. діяч, публіцист, дійс. чл. НТШ А. Жук (с. Вовчик), брати громад.-політ. діячі *Володимир*, *Микола* та *Сергій Шемети* (х. Олександрівка pobl. Лубнів; 2000 на тер. приміс. лісництва, в урочищі Морозів. дача на місці поховання родини Шеметів відкрито пам'ят. знак); академік НАНУ – математик [І. Ляшко](#) (с. Мацківці) та географ-картограф Л. Руденко (с. Засулля), педагог, чл.-кор. НАПНУ О. Сидоренко (с. Литвяки), фахівець у галузі машинознавства [І. Білокур](#) (с. Березоточа), фізик О. Руденко (х. Чекисіне), фахівець у галузі ядер. енергетики Б. Шматко (с. Солониця), агрономи, селекціонери Л. Животков (с. Остапівка), [А. Клиша](#) (с. Гінці), ґрунтознавець [Ф. Левченко](#) (с. Кононівка), фахівець у галузі с. господарства О. Устименко (с. Шершнівка), біохімік [П. Каліман](#) (с. Литвяки), генетик [В. Коновалов](#) (с. Єнків-

ці), фітопатолог [Я. Кудя](#) (с. Карпилівка), ботанік [Л. Орлова](#) (с. Березоточа), провізори [І. Кузьменко](#) (с. Тернівщина), [І. Українець](#) (с. Березоточа), гістолог [Г. Мардар](#) (с. Мгар), геолог [І. Лугинець](#) (с. Литвяки), історики [О. Кіян](#) (с. Ісківці), [Н. Миронець](#) (с. Михнівці), [Д. Мишко](#) (с. Карпилівка), [П. Панченко](#) (с. Мгар), мовознавець [М. Коломієць](#) (с. Березоточа); письменники, поети, публіцисти, літературознавці та перекладачі [Василь Барка](#), [П. Охріменко](#) (обидва – с. Солониця), [В. Симоненко](#) (с. Біївці; 2000 Лубен. райрадою засн. премію його імені, а 2004 вона набула статусу обласної; 2005 відкрито погруддя), [П. Артеменко](#) (с. Губське), [Н. Баклай](#) (с. Терни), [В. Заліський](#), [О. Неживий](#) (обидва – с. Хитці), [М. Кондратець](#) (с. Вищий Булатець), [М. Костенко](#) (с. Ісківці), [О. Максимейко](#) (с. Снітин), [Ю. Манойленко](#) (с. Ждани), [М. Шостак](#) (с. Вовчик); графік, нар. художник України [В. Мироненко](#) (с. Оріхівка), живописець [П. Киричко](#) (с. Вовчик); архітектор, засл. арх. України [В. Дмитренко](#) (с. Березоточа), архітектор, живописець [М. Кириленко](#) (с. Карпилівка); нар. арт. УРСР і України – актори [Г. Козаченко](#) (с. Тишки), [Г. Шумейко](#) (с. Малий В'язівок), [В. Яременко](#) (с. Ждани), засл. арт. УРСР – актриса [Л. Комарецька](#) (с. Ждани), співаки [М. Братков](#) (с. Оріхівка), [О. Кока](#) (с. Піски); кобзар [Є. Адамцевич](#) (с. Солониця), актриса, письменниця [Галина Орлівна](#) (с. Калайдинці), живописець, кобзар [І. Новобранець](#) (с. Березоточа), поет, бандурист [Олекса Радимир](#) (с. Оріхівка); громад. діяч, фахівець у галузі фіз. виховання [О. Бутовський](#) (с. П'ятигірці), більшов. діяч [І. Булат](#) (с. Ждани); Герої Рад. Союзу [П. Дейкало](#), [В. Кук](#) (обидва – с. Солониця), [В. Мицик](#) (с. Висачки), [М. П'ятикоп](#) (с. Піски), [П. Рак](#) (с. Карпилівка), [А. Рибкін](#) (х. Яковщина побл. Лубнів), [Д. Сірик](#) (с. Луки), [К. Стронський](#) (с. Богодарівка), [Д. Федорина](#) (с. П'ятигорці), [М. Халявицький](#) (с. Вищий Булатець), [О. Щербань](#) (с. Новаки), повні кавалери ордена Слави [Д. Штиря](#) (с. Тишки) та [Ф. Шокало](#) (с. Мгар). Звання «Почес. громадянин Лубенщини» присвоєно економісту, Герою України [А. Павленку](#). На Лубенщині були Г. Сковорода, І. Котляревський, Є. Гребінка, Т. Шевченко (у с. Ісківці 1966 встановлено погруддя Кобзаря, 1959 відтворено криницю, з якої він набирав воду, понад 20 р. біля неї проходить рай. свято «В сім'ї вольній, новій», 2010 створ. пам'ятку садово-парк. мистецтва місц. значення «Парк-криниця Шевченка»), М. Гоголь, [М. Коцюбинський](#) (після відвідин знаменитого криниц. ярмарку у с. Єнківці написав оповідання «Як ми їздили до Криниці»), вчені [О. Левицький](#), [В. Вернадський](#), [В. Докучаєв](#), [Ф. Камінський](#), [В. Щербатівський](#), кер. декабрист. руху в Україні [П. Пестель](#), [С. Муравйов-Апостол](#), [М. Бестужев-Рюмін](#) та ін. науковці і культурні діячі. Побл. сіл Засулля та Солониця відбувся остан. бій повстанців під проводом [С. Наливайка](#) (неподалік автостради Київ–Харків–Довжанський, біля мосту через Сулу – пам'ятний знак «Лицарям волі Северина Наливайка – жертвам Солоницької трагедії 1596 року»). У с. Мгар минули дит. роки першої у Рос. імперії жінки-офіцера, письменниці [Н. Дурової](#); у с. Литвяки похов. фольклорист і етнограф [В. Милорадович](#).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

- 1. див. Лубни.

Бібліографічний опис:

Лубенський район / О. П. Грицаєнко// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-58924>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).